

DİLDE GİZLİ ANLATIM YOLLARI VE GİZLİ CÜMLELER

Hidden Ways of Expression and Hidden Sentences in The Language

Dr. Öğr. Üyesi Ünal KALAYCI

Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Batman Türkiye. ukalayci@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received
04.04.2024

Kabul/Accepted
27.06.2024

Sayfa/ Page
1-12

Öz

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en gelişmiş araç dildir. Dil yanında işaret, jest, mimik, harf, nesne, sözcük gibi araçlarla da iletişim sağlanabilmektedir. Tüm bu iletişim araçlarıyla yapılan iletişimin herkese açık olanı yanında bir de gizli iletişim şekli vardır. Bu gizli iletişim biçimine genellikle gizli dil denilmektedir. Gizli iletişim kurmaya yarayan araçları sekiz başlık altında incelemek mümkündür: davranış ve nesnelere yapılan gizli anlatım, harf ve işaretle yapılan gizli anlatımlar, sözcüklerle yapılan gizli anlatımlar, dinî metinlerde gizli anlatım, gizli alfabelerle gizli anlatım, eserlerle gizli anlatım, yapma dillerle gizli anlatım ve cümle düzeyinde gizli anlatım. Bu gizli anlatımlar içerisinde cümle düzeyinde gizli anlatımla ilgili bir çalışmaya ulaşamamıştır. Dolayısıyla bu başlığın ihmal edildiği düşünülmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde toplumun farklı kesimlerince kullanılan örneklerden hareketle cümle düzeyinde gizli dil konusu ele alınmıştır. Değişen yaşam şekilleri iletişim şekillerini de etkilemektedir. Yüz yıl önce mendil ve mendildeki işlemler birbirini seven kızla erkek arasında gizli bir iletişim diliyken günümüzde böyle bir iletişim aracı ya da gizli dilden bahsetmek pek mümkün değildir. Bunun yanında yeni yaşama uygun gizli anlatımlar da ortaya çıkmaktadır. Bu yeni yaşam tarzında gizli cümlelerin de gizli anlatımlar içerisinde önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Gizli anlatım, gizli dil, gizli cümle, şifre, sembol.

Abstract

The most advanced tool that enables communication between people is language. In addition to language, communication can also be achieved through tools such as signs, gestures, facial expressions, letters, objects and words. In addition to the public form of communication made through all these communication tools, there is also a secret form of communication. This secret form of communication is often called secret language. It is possible to examine the tools used to establish secret communication under eight headings: secret expression with behavior and objects, secret expression with letters and signs, secret expression with words, secret expression in religious texts, secret expression with secret alphabets, secret expression with works, secret expression with artificial languages at the sentence level. secret narrative. Among these hidden expressions, no study on hidden expression at the sentence level could be found. Therefore, it is thought that this title has been neglected. In the third part of the study, the subject of hidden language at the sentence level is discussed, based on examples used by different segments of society. Changing lifestyles also affect communication styles. While a hundred years ago, handkerchiefs and embroidery on handkerchiefs were a secret language of communication between boys and girls who loved each other, today it is not possible to talk about such a means of communication or a secret language. In addition, secret narratives suitable for the new life also emerge. It is possible to say that in this new lifestyle, secret sentences have an important place among secret expressions.

Keywords: Secret narration, secret language, secret sentence, password, symbol.

Atıf/Citation: Kalaycı, Ü. (2024). Dilde gizli anlatım yolları ve gizli cümleler. *International Journal of Filologia*. ISSN: 2667-7318 7(11), 1-12.

Giriş

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan ses, işaret, resim, jest, mimik, nesne ve dil gibi çeşitli araçlar vardır. Tüm bu iletişim araçlarının herkes tarafından bilinen açık anlamları yanında bir de daha az kişi tarafından bilinen ve kullanılan hatta kullananların dışındakilere kapalı olan bir anlatım biçimi vardır. Bu iletişime *gizli anlatım* demek mümkündür. Toplumun bütününe açık olan iletişime ya da dile, *genel dil* denilmekte, toplumun geneline açık olmayan iletişime diğer bir deyişle dile ise *özel dil* ya da *gizli dil* denilmektedir.

Gizli dil terimini iki şekilde tanımlamak mümkündür. Öncelikle iki taraf arasında özel anlamı olan iletilerin tümüne gizli dil denilmektedir. İkincisi ise küçük bir grup tarafından temel iletişimi gerçekleştirmek amacıyla yapılmış ve o grup içerisinde kullanılan sözlü dildir.

Geniş anlamda gizli iletişim malzemesine yaşamın her alanında rastlamak mümkündür. Günşen, *Alevi-Bektaşî Terminolojisinde Gizli Dil* başlıklı çalışmasında, Alevi-Bektaşî geleneğindeki kelime ve deyimlerin gizli bir dil olarak kullanıldığını, o kültür mensupları için âyin-i cem veya erkân denilen törenler ile o kültüre ait eserlerde *ortak bir dil* olduğunu, o kültüre mensup olmayanlar içinse bu yapıların *gizli bir dil* hükmünde olduğunu ifade etmiştir (Günşen, 2008, s. 147). Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi iletişim kuran kişiler arasında belli bir anlamı olan, iletişim kuranlar dışında kalanlar içinse anlamı bilinmeyen tüm iletişimler bu başlık altında değerlendirilebilir.

Geniş anlamıyla gizli dil bir yönüyle gösterge biliminin içerisine girer. Kendisi dışında başka bir şeyi karşılayan her unsur göstergedir. Dilde gösterge sözcükler olduğuna göre gizli dilde dil göstergesi aynı olsa bile gösterilenler farklıdır. Dolayısıyla gizli dil göstergesini dinleyen bir kişi zihnindeki gösterilen ile gizli dil konuşurunun kastettiği gösterilen farklı olacaktır.

Daha dar anlamıyla gizli dil ise Türkçe ya da yabancı bir dilin üzerine bina edilir ve küçük bir grup tarafından sözlü olarak kullanılır. Belli bir kelime hazinesi ve dil bilgisi kuralları da olan bu gizli dillerden biri de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde küçük gruplar tarafından konuşulmakta olan *Domani dilidir*. Van ve Ağrı-Doğubayazıt'ta yapılan derleme çalışmalarıyla konuşur sayısının iyice azalan Domani diline ait sözcük listesi kayıt altına alınmıştır (Varol, 2020). Diğer gizli diller gibi Domani gizli dili de tehlikedeki diller arasında sayılmaktadır.

Gizli dillerin yerine getirdiği temel işlevler yedi başlık altında sıralanmıştır: I) Gizlilik (suçu gizleme, ticarî sırrı gizleme, inanç sırlarını gizleme, müstehcenliği gizleme) II) Grup kimliği oluşturma III) Özentî IV) Eğlence V) Sanat ve edebiyat VI) Aykırılık VII) İlgiyi ve dikkati çekme (Özkan, 2002, s. 23-30). Diğer yandan gizli dillerin bu işlevleri aynı zamanda onların ortaya çıkma nedenleridir.

Bu çalışmada gizli dilleri sınıflandırma denemesi yapılacak ve eksik kaldığı düşünülen cümle düzeyindeki gizli dil türü ele alınacaktır. Türkiye Türkçesindeki gizli dillerle sınırlandırılan çalışma, alan yazın taramasına dayanmaktadır.

Gizli anlatımları, benzer ve farklı yönleri dikkate alınarak sekiz başlık altında incelemek mümkündür. Aşağıda bu gizli anlatımlar (diller) örnekleriyle birlikte ele alınmıştır.

1. Gizli Anlatımlar/Gizli Diller

1.1. Davranış ve Nesnelere Yapılan Gizli Anlatım

Davranışlarla yapılan gizli anlatımlar, aslında birer şifreli davranış olup daha geniş kitleler tarafından bilinmemektedir.

Mevlana Müzesi'nde derviş adaylarının dergâha kabulünün anlatıldığı bir bölüm vardır. Burada bir derviş figürü ve seki yüksekliğindeki o alanın altında küçük bir sehpanın sığacağı kadar boşluk vardır. O boşlukta bir çift ayakkabı bulunmaktadır. Dergâha dervişlik için gelen kişilerin bir süre misafir edildiği, bu sürede gözlemediği, ardından da dergâha giriş için kabul edilip edilmediğinin buradaki ayakkabıların yönüyle anlatıldığı bilinmektedir. Derviş adayı belirlenen gün, sabah namazına kalktığında haberi alır. Ayakkabıların uç kısmı dergâha giriş yönündeyse dergâha kabul edildiği, dergâhtan çıkış yönündeyse yolunun çıkış olduğu anlatılır. Bu iletiyi gönderici bilinçli şekilde

yapmakta, alıcı da bunun anlamını bilmektedir. Belli ki kullanılan bu dil değerlendirme sonucunun olumsuz olduğu durumlarda derviş adayını kırmamak, derviş adayına haberi veren kişiye adayın olumsuz duygular beslemesini önlemek gibi nedenlerle tercih edilmiştir.

Eski dönemlerde evlerin dış ahşap kapısı üzerinde iki bazen de ikiden fazla tokmak bulunması, bu tokmalardan tok ses çıkararını erkeklerin tiz ses çıkararını kadınların kullanması, tok ses geldiğinde kapıyı erkek misafir geldiği için erkeğin açması, tiz ses geldiğinde kadın misafir geldiğinden kapıyı kadının açması aslında bir gizli iletişim yöntemidir. Tokmaların çıkardığı ses, ev sahibi ile kapıya gelen ya da gelenler arasında bir gizli dil aracı olmaktadır (Tali, 2008, s. 172). Burada alıcı ile gönderici arasında kanal olarak kapı tokmağı sesi kullanılmıştır. Çıkan ses ise gizli bir anlaşma sistemine dönüşmüştür.

Çiçeklere atfedilen anlamlarda da gizli bir dil söz konusudur. *Lehçe-i Ezhar* adlı eserde 179 çiçeğin anlamına diğer bir deyişle gizli diline yer verilmiştir. Mesela kiraz “terbiyeli”; kaysı çiçeği “hissizlik”; lale “ilan-ı aşk”; menekşe “gizli aşk” anlamıyla kullanılmaktadır (Keskin, 2020, s. 206). Kişi karşıya vermek istediği mesajı içeren çiçeği göndererek örtülü bir şekilde iletişim sağlamaktadır.

Evlenmek gibi bazı isteklerin büyüklere doğrudan söylenmesi uygun karşılanmayabilir. Bu durumda delikanlı, evlenme isteğini pilava kaşık saplayarak, ayakkabılarının ökçelerine basarak, ayakkabıları ters çevirerek vb. gizli dil ile; genç kız bu talebini, bulaşık yıkarken kasıtlı olarak kabı kacağı birbirine vurup ses çıkararak, yemeği sürekli tuzlu yaparak, baş bağlama biçimini değiştirerek vb. gizli bir anlatımla ifade eder (Tezcan, 1983). Burada bahsedilen iletişim şeklinin zayıfladığı hatta kaybolmaya yüz tuttuğu söylenebilir. Bu, değişen yaşam tarzının iletişimi etkilemesi örneği olarak değerlendirilebilir.

Toplumsal yaşamın değişmesi, nesnelere yüklenen anlamların da değişmesine neden olmaktadır. Bazı nesnelere yüklenen anlam güçlenirken bazı nesnelere taşıdığı anlam zayıflamaktadır. Üzerine yüklenen anlamların zayıfladığı nesnelere biri de mendildir. Mendil, diğer işlevleri yanında sevgililer arasında bir gizli dil aracıydı. Mesela, kız, erkeğe işlenmiş mendil göndererek hem aşkını hem de düğüne hazır olduğunu ifade ederdi (Çetindağ, 2016, s. 338-339). Günümüzde mendilin böyle bir işlevi olduğunu söylemek zordur.

Aslında bu gizli anlatım toplumun her kesiminde farklı biçimlerde onlarca nesneyle varlığını sürdürmektedir. Eskiden düğünlerde genç erkeklerin kızlara dans etme isteğini işaret parmağını avucunun içinde gezdirerek yaparmış (Çokum, 2014, s. 54). Çekilen kopyalarda gizli bir dil kullanıldığı diğer bir deyişle örtülü şekilde işaretlerle, sesle vb. iletişimin sağlandığı da bilinmektedir. Denizcilikte gemiler teknolojik iletişim araçları çıkıncaya kadar flamarla iletişim kurmaktaydı. Gemilere çekilen her flamanın bir anlamı vardı ve gemiciler bu iletiye göre hareket ederlerdi. Eğlence amaçlı oyunlarda da daha önce belirlenen jest, mimik ve sözlerle gizli iletişim kurulabilmektedir. Bu durum takım sporlarında da kullanılabilmektedir. Özellikle futbolda duran topu kullanan kişi, eliyle ya da parmaklarıyla takım arkadaşlarına gizli ileti gönderebilmektedir.

Gizli iletişim aracı olan bu işaret ve nesnelere, iletişimin sınırlı bir alanda olması istendiğinde tercih edilmektedir. Bu iletişimde, aktarılan iletinin anlamını göndericiler ve alıcılar bilmektedir. Bu, bazen iki kişi arasında bazen belli bir kesim bazen de toplumun geneli tarafından bilinmektedir.

1.2. Harf ve İşaretle Yapılan Gizli Anlatımlar

Bu başlıkta yer alan işaret sözcüğü harf mahiyetindeki işaret anlamındadır. Harflerin farklı anlamlar taşıdığı Helen felsefesinde de İslam tasavvufunda da farklı dinlerde de geniş yer tutmuştur. Mesela İslam tasavvufunda elif harfinin Allah'ı ya da tekliği sembolize ettiği, kâinatın bütün sırlarının be harfinin altındaki noktada toplandığı biçiminde açıklamalar vardır. Konuyla ilgili hem yorum düzeyinde hem de yorumu aşan harf ya da harf değerinde işaretle yapılan gizli anlatımlar da mevcuttur.

Kur'an'ı Kerim'in 28 suresinde kesilmiş harfler anlamında “huruf u mukattaa” vardır. Mesela bunlardan altı tanesi “elif, lam, mim” biçiminde olup Bakara, Âl-i İmrân, Ankebût, Rûm, Lokman ve Secde surelerinde geçmektedir. Bu harflerin anlamsız olduğu görüşü yanında başında bulunduğu surenin adı olduğunu dile getiren yorumlar da yapılmıştır. Hatta bu harflerin anlamlarının insanlardan saklandığı, bunların Allah'ın sırları olduğu görüşleri de vardır (Saylan, 2019, s. 324). Bu harflerin anlam ve

işlevleriyle ilgili açıklamalarda uzlaşmış değildir. Ayrıca bahsi geçen harflerin birer işlevi olduğu düşüncesinden hareketle bunların gizli bir ileti taşıdığı hatta harflerin gizli bir dil olduğu yorumunu yapmak da mümkündür.

Nazilerin Polonya'yı işgali sırasında suçluları ya da suçlu olarak gördükleri insanları topladıkları kamplar vardı. Bu kamplardan birinin girişinde "ARBEIT MACHT FREI" yazmaktadır. "Çalışmak özgürleştirir." anlamındaki bu cümle oradaki mahkûmlardan birine yazdırılmıştır. Mahkûm içeride işlerin ters gittiğini anlatmak istemiş ve kendince dışarıdakilere "b" harfinin iki gözünden normalde alttaki büyük olacakken üsttekini büyük yaparak örtülü mesaj göndermek istemiştir. Örtülü mesaj arzu edildiği şekilde muhataplarına ulaşmasa da bu olay günümüze kadar anlatılan bir gizli ileti biçimi olarak gelmiştir.

Define yerlerini ifade eden işaret ve semboller hem nesnelere iletişime hem de bu başlığa uymaktadır. Yapılan çalışmalarda define yerlerini gösteren onlarca işaret ve sembol tespit edilmiştir. İnsanların başta savaş olmak üzere farklı nedenlerle yaşadıkları mekânları terk ederken altın ve benzeri kıymetli eşyalarını yolda kaptırmamak için belli yerlere saklamışlardır. Sakladıkları yeri işaret ve sembollerle sadece kendilerinin anlayacağı şekle getirerek döndüklerinde sakladıkları şeyleri kolayca bulmayı amaçlamışlardır. Bu işaretler arasında *dirgen*, *makas*, *balta*, *kare+L*, *ok+kare* gibi işaret ve semboller vardır (Yolcu ve Karakaya, 2017, s. 120-121). Şekiller yanında harflerin de burada gizli bir iletişim aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.

1.3. Sözcüklerle Yapılan Gizli Anlatımlar

Dünya edebiyatında da Türk edebiyatında da sembol sözcükler kullanılmıştır. Bu kullanımın temelde bir zorunluluk olmadan sanatçının böyle bir ileti yolunu sanat anlayışı olarak tercih etmesinden kaynaklandığı gibi sanatçının içerisinde bulunduğu şartların bazı şeyleri açık açık yazmaya müsaade etmediği ya da açıkça ifade edildiğinde ciddi yaptırımlarla karşılaştığı durumlarda bu yol tercih edilmiştir. Sanat anlayışı gereği sembol sözcüklerle ileti hemen hemen her edebî dönemde görülmektedir. İkincisi ise edebiyat aracılığıyla doğrudan gönderinin kısıtlandığı belli dönemlerde görülmektedir.

Sözcüklerle yapılan gizli anlatıma yaygın kullanımıyla örtülü anlatım da demek mümkündür. Türkçede örtülü anlamın sekiz şekilde oluşturulduğu ifade edilmiştir: mecaz, bağdaştırma/metafor, duygu değeri/çağrışımlar, aktarmalar, eksilteli anlatımlar, deyimler, atasözleri, derin yapı yüzey yapı ayrımı gösteren cümleler, ön varsayım ve sezdirimler (Onan ve Tiryaki, 2012, s. 224-225).

Günşen, *Alevi Bektaşî Terminolojisinde Gizli Dil* adlı çalışmasında *lokma* sözcüğünün anlamını şu şekilde vermiştir: "Alevi-Bektaşilikte, 'hamur' veya 'lokma hamuru' diye bildiğimiz anlamda değil, 'cem ayini' veya 'muhabbet' adı verilen toplantıların öncesi veya sonrasında topluca yenilen yemek anlamında kullanılır." (Günşen, 2008, s. 159). Örnek açıklamadan da anlaşıldığı gibi *lokma* sözcüğü Alevi- Bektaşî kültüründe farklı bir anlam kazanmıştır.

Sovyet idaresi altındaki ülkelerde devlet ideolojisinin dışındaki görüşlere zaman zaman esneklikler tanınmakla birlikte genel itibarıyla müsaade edilmemiştir. Bu ortamda vatan şiiri yazmanın, Sovyetlerden ayrı bir devlet fikrini dile getirmenin bedeli de ağır olmaktadır. Dolayısıyla sanatçılar, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmek için semboller kullanmışlardır. Mesela "anne" sözcüğü genellikle vatan anlamında sembol olarak kullanılmıştır. Edebî eserlerdeki bu kullanıma, doğrudan vatan denilmediği için de bir ceza uygulanamıyordu. Bununla birlikte bu ve benzeri sembol sözcükleri halk anlıyordu, böylece sözcükler birer gizli bir dil olarak kullanılıyordu.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında vatanlarından topluca sürgün edilen Karaçay Malkar Türkleri ancak on dört yıl sonra vatanlarına geri dönebilmişlerdir. Sürgünün son iki yılında yazılan şiirlerde yer alan sembol ifadelerden biri de Kaysın Kuliye tarafından kullanılan "yaz mevsimi" ifadesidir. Şair bu ifade ile halkın yaşadığı "kış mevsimi" görünümündeki bu zor günlerin atlatılacağı ve vatanlarına geri dönüp mutlu bir yaşam sürecekleri mesajını vermiştir (Adiloğlu, 2022, s. 30). "Yaz mevsimi" sözcük öbeğinde olduğu gibi hemen hemen her sözcük ya da sözcük öbeği gizli anlatım için bir araç olarak kullanılabilir.

Samed Vurgun, *Fitne* şirinde gelin-kaynana ilişkisini ele almıştır. Şiirde gelin halkı, kaynana ise Sovyet yönetimini temsil etmektedir (Ulu, 2014, s. 93-94). Bu sembollerle kaynananın davranışları eleştirilerek aslında yöneten eleştirilmiştir.

Şamanların dini törenleri gerçekleştirebilmek için gizli dil bilmeleri gerekmektedir (Yıldırğan, 2009, s. 34). Dolayısıyla Şamanların kendilerince anlamı ve insanlara etkisi olan sembol sözcükler kullandıkları bilinmektedir.

Edebiyatın dışında da bu sözcükler kullanılmaktadır. “Elma dersem çık, armut dersem çıkma.” oyununda kişilerin saklandıkları yerlerden çıkıp çıkmama durumu meyve adlarıyla sembolleştirilmiştir ve bu sembol de açıkça söylenmiştir. Bununla birlikte farklı meyve adlarının da bu oyunda gizli ileti olarak kullanıldığı bilinmektedir.

1.4. Dinî Metinlerde Gizli Anlatım

Dinî metinlerin anlamlarının nasıl anlaşılması gerektiği tarih boyunca konuya ilgi duyanlar tarafından tartışılmıştır. İlahi metinlerin zahiri anlamlarının yanında bir de bätını anlamlarının olduğu zaman zaman bazı gruplar tarafından dile getirilmiştir. Bu gruplar dinî metinlerin gizli dili varmış gibi metinlerle ilgili çeşitli açıklamalar yapmıştır.

Bätını mezhepler Kur’an’ın bir zahiri yani görünen, bilinen anlamı olduğunu bir de gizli anlamı olduğunu iddia etmektedirler. “Buna göre her şey bir diğerini gösteren ve açıklayan bir sembol, başka bir anlatımla her şey, görünür her suret ve form, ardındaki anlama götüren bir işaret. Ayrıca dinin emir ve yasakları da böyle yorumlanmalıydı.” (Dalkılıç, 2005, s. 138). Müslümanların geneli tarafından kabul görmeyen bu düşünce, tarihin belli dönemlerinde ve günümüzde bazı küçük gruplar tarafından savunulan uç bir görüş olmuştur.

Kur’an ayetlerinden hareketle, ebced, cifr, tevafuk gibi hurufi yöntemler kullanılarak geçmişte yaşanmış olay ve olgulara işaretler bulmaya odaklananlar aynı zamanda geleceğe dair ne tür işaretler olduğunu bulunmaya çalışırlar (Öz, 2016). Bu durum, Kur’an’ı işlevinden uzaklaştıracağı düşüncesiyle eleştirilmektedir.

Dürziler kendilerini İslam inancı içerisinde bir grup olarak tanımlamaktadırlar. Dürzi inancında da dinî metinlerin bätını bir anlamı olduğu görüşü vardır. Dürzi risalelerindeki bilgiler Dürzi olmayanlardan saklandığı gibi bilginin tümü “cuhhal” yani cahiller diye adlandırılan halk ile de paylaşılmaz ancak “ukkal” diye adlandırılan kişiler kutsal bilgiye ve kitaba ulaşabilirler. Akıllılar olarak adlandırılan “ukkal” kişilerin o bilgiyi anlayıp taşıyabileceğine inanılır (Bağlıoğlu, 2003, s. 179-180). Bunun aksi de doğrudur, yani cuhhal diye adlandırılan halkın Dürzi risalelerindeki bätını bilgiyi anlayamayacağına inanılmaktadır.

1.5. Gizli Alfabelerle Gizli Anlatım

Bu iletişim şekli mesajın açık, alfabenin gizli olduğu kriptografiye girmektedir. Osmanlı diplomasisinde 1797 tarihinde kriptografi kullanılmaya başlanmış, önce monofabetik ikame şifreler ardından da kelime tabanlı kodlar kullanılmıştır (Bingöl, 2022, s. 1368). Günümüzde hemen her devlet iç ve dış haberleşmelerinde kriptografiyi kullanmaktadır. Dolayısıyla kriptografiyle yazılmış ve yazılmakta olan binlerce evraktan söz etmek mümkündür. Resmî kurumlar dışında da gizli alfabe kullanılmaktadır.

Örs, Topkapı Sarayı Kitaplığı’nda bulduğu iki nüshanın farklı bir dille yazıldığını fark etmiş, ardından bazı ipuçlarını takip ederek şifreli sembollerden oluşan bu iki nüshayı çözmüştür. Nüshalardan biri yolsuzluk ve rüşvet konusunda devrin padişahına yazılan bir rapordur (Örs, 1964). Bu tarz şifreli yazışmalar günümüzde de iletinin saklanması istenilen durumlarda kullanılmaktadır.

İletiyi şifreleme yollarından biri de *hatt-ı şecerî* olarak bilinen yazıdır. Priştineli Begzâde Nûrî’nin yazdığı divanda *hatt-ı şecerî* ile kaleme alınmış şiirler yer almaktadır. Bu yazı sistemi, bir ağaç gövdesi ve o gövdenin sağ ve sol tarafındaki dallardan oluşmaktadır. Sağdaki dal (çizgi) sayısı kelimenin sırasını, solundaki dal (çizgi) sayısı ise o sıradaki kelimenin harf sırasını göstermektedir (Egüz, 2010, s. 302). *Hatt-ı şecerî* gibi çok sayıda iletiyi şifreleme yolu vardır.

1.6. Eserlerle Gizli Anlatım

Alegorik eserler olarak da adlandırılan ve tek parçadan oluşan bu tür eserlerin başından sonuna kadar anlatılanın dışında başka bir şey de anlatılmaktadır. Zaten alegorinin tanımı da bu şekilde yapılabilir. Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde bu özellikte yirmiden fazla eser bulunduğu tespit edilmiştir. Bunlardan akla ilk gelen örnek Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisidir (Açıl, 2014, s. 148). Eserde açıktan beşeri bir aşk anlatılmakla birlikte aslında sembollerle vahdet-i vücud felsefesi ele alınmıştır.

İbn-i Tufeyl'in Hay bin Yakzan'ı, Feridüddin Attar'ın *Mantıku't Tayr*'ı ve Edirneli Şahidî'nin Anadolu'da yazılan ilk ve en uzun *Leyla vü Mecnun (Gülşen-i Uşşak)* mesnevisi sembolik eserlerdir. Hay bin Yakzan'da kendini ve mutlak hakikati keşfetme, *Mantıku't Tayr*'da mutlak hakikati arama ve Leyla vü Mecnun'da aşk yolunda tekâmül teması vardır (Erbay, 2020, s. 155-156). Bu ve benzeri eserlerde sembol kavramlar, ikinci bir dil ile eseri okumaya aracı olmaktadır.

Cengiz Aytmatov'un *Elveda Gülsarı* adlı eseri tümüyle sembolik bir eserdir. "Bir at'ın/Gülsarı'nın başlı başına bir karakter olarak ele alındığı eserde, Kırgız toplumunun yaşadıkları ve komünist rejimin yıkıcı etkileri, başkarakter Tanabay ve Gülsarı üzerinden sembolik bir dille anlatılır." (Geçen ve Sevim, 2020, s. 65). At bir anlamda Sovyet sistemini temsil etmektedir. Atın büyümesi, güzel günler geçirmesi ve yolun sonuna gelmesi aslında rejimin büyümesi, güzel günler geçirmesi ve yolun sonuna gelmesi anlamındadır.

Uşşâkî'nin yazdığı *Şems ü Kamer* adlı mesnevi de temsili bir eserdir (Yılmaz, 2019). Alegorik eserle temsili eserin bazı farkları olduğu dile getirilmektedir. Bununla birlikte konu açısından bakıldığında temsili eser de görünenin dışında başka bir dili olduğundan gizli anlatıma girmektedir.

1.7. Temsille Gizli Anlatım

Bir olayın doğrudan anlatılmadığı ya da anlatılmak istenmediği durumlarda bir takım anlatılara örtülü anlam yüklenerek mesaj karşıya ulaştırılır. Temsil daha çok fıkra, anekdot ve atasözü, özdeyiş gibi özlü sözlerle yapılır. Türkiye'de temsille anlatımın herkes tarafından tanınan ismi Süleyman Demirel'dir. Demirel'in "Yağmur yağarken ben ıslanmam diyemezsiniz." sözü yağmurla da ıslanmakla da ilgili değildir. Yine Demirel'in "Dünün güneşiyle bugünün çamaşırları kurutulmaz." sözü de ne güneşle ne de çamaşır ile ilgilidir.

1980 Darbesi ile siyasi yasaklı durumuna düşen Demirel'in yasağı 1987 yılında kaldırılmıştır. Siyasi yasaklı iken de *bir bilen* olarak sorulan soruları temsillerle cevaplayan Demirel, temsille gizli dilin en güzel örneklerini vermiştir.

Demirel'in anlattığı "Yanlış Hesap" adlı fıkra şöyledir: "Adamın biri ineğini çok seviyormuş. İneğini kurtların yememesi için nefesi kuvvetli bir hoca arayışına girmiş ve nihayetinde aradığı hocayı bulmuş. Hocadan ineğini kurtların yememesi için muska yazmasını istemiş. Muska yazılmış ve ineğin boynuna asılmış. Bu olayın ardından sürüye kurt düşmüş ve sadece bu adamın ineğini yemiş. Adam, ineğin muskalı başını kesip hocaya getirmiş. Hocaya:

– Hocam hocam ineği kurt yedi, demiş. Hoca:

– Nasıl olur? Demiş. Muskayı almış, açıp okumuş ve açıklama yapmış.

– Biz bir yanlışlık yapmışız. Kurdun ağzını bağlayacağımıza arkasını bağlamışız. Kurt senin ineği yedi yemesine ama hiç merak etme, kolay kolay çıkaramaz." (Yaşar ve Avcı, 2017, s.191). Bu fıkra askerî müdahaleden dört ay sonra anlatılmış ve önce kendilerini yanlış duayı okudukları yani yanlış davrandıkları için eleştirmiş, ardından da 12 Eylül 1980 Darbesinin görünenden daha büyük sonuçları olacağını ima etmiştir (Yaşar ve Avcı, 2017, s.191).

Başka bir temsili anlatım da gazetecilerle Demirel arasında geçmiştir: Gazetecilerin Demirel'e, yaşanan olaylardan dolayı seçim ertelenir mi şeklindeki sorusuna şu fıkra ile cevap vermiş:

"Seydişehir'e bağlı küçük bir köyde imam gece yarısı büyük bir gürültüyle uyanmış. Bakmış dışardan teneke sesleri geliyor. Ahali köy meydanına toplanmış teneke çalıyor. Pencereyi açıp bağırması:

– Yav bu saatte ne teneke çalışıyorsunuz? Ne oluyor? Ahali hep bir ağızdan cevap vermiş:

– Ay tutuldu imam, ay tutuldu.

İmam, gece yarısı uyandırılmaktan rahatsız.

– Size ne kardeşim, sizden büyük Seydişehirli var. Bırakın onlar çalsınlar.

İmam böylece ay tutulmasına karşı tedbiri daha büyük olan Seydişehirli havale edip uyumaya çalışmış." İmamın tedbiri kendilerinden daha büyük yerleşim yeri olan Seydişehir'e bırakmaları gibi Demirel de seçimin ertelenip ertelenmemesini sizden büyüklere bırakın, demek istemiştir (Bila, 1999).

1.8. Yapma Dillerle Gizli Anlatım

Gizli dil, belli kişilerin kendi aralarında sözlü iletişimi gerçekleştirmek için oluşturdukları yapma dildir. "Toplumdaki sınırlı bazı kesimlerin veya bazı esnaf zümresinin başkalarınca anlaşılmasına engel olmak için kelimelere özel bir takım anlamlar vererek konuştukları dil." (Korkmaz, 1992, s. 73) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Türkiye'de gizli dillerle ilgili kayda değer ilk çalışmaları Ahmet Caferoğlu yapmıştır. Caferoğlu, *Pallacı, Tahtacı ve Çepnü Dillerine Dâir* başlıklı eserinde on sekiz yıl süren çalışmaları sonunda edindiği bilgilerle birlikte Pallacı, Tahtacı ve Çepnü gizli dillerine ait cümle örneklerine ve sözcüklere yer vermiştir (Caferoğlu, 1954). Konuyla ilgili artan çalışmalar gizli dil olarak adlandırılan bu yapıların farklı bir takım özellikler taşıdığını göstermiştir. Bu farklılıklardan hareketle gizli diller sınıflandırılmıştır.

Yıldırım, gizli dilleri Türkçe temelli olanlar ve Türkçe temelli olmayanlar biçiminde iki öbeğe ayırmıştır. Temelden kasıt gizli dilin sözcük hazinesi ve biçim bilgisi bakımından dayanağı olan dildir. Türkçe temelli gizli diller Abdal (Teber/Carcar), Çepni, Tahtacı, Tokat Geygel, Doğu Anadolu Göçebeleri ve Kıbrıs Gurbetlerinin gizli dili olarak sıralanmıştır. Türkçe temelli olmayan gizli diller arasında Alaçam (Bolu) elekçilerinin, Düzce Abdallarının, Dinar Geygel, Poşa/Boşa ve Mıtrıp gizli dili olarak sıralanmıştır. Ayrıca, Türkçe temelli olduğu hâlde yapılan gizli dil tanımına uymadığı için sınıflandırılmaya alınmayan Muğla Kalaycı, Burdur Kalaycı, Darende Esnaf, Kayseri Erkilet Çerçileri argosu diğer bir deyimle meslek dilleri de vardır (Yıldırım, 2012, s. 567).

Bu manadaki gizli diller iki başlık altında toplanmaktadır. Meslek dilleri ve meslek argosu da denilen birinci gruptaki gizli diller, genel dil ya da çevredeki ağızların kurallarına göre oluşur. Yani dil bilgisi yönünden ya bir yabancı dil veya Türkçenin etkisi altında kalırlar. Hatta Türkçe ya da bir başka genel dil yanında bu dile ait bir ağızın da etkisi altında kalabilirler. Bu yönüyle bağımsız bir dil görünüşünde değildir. İkinci gruptaki gizli diller ise hem dil bilgisi yapısı ve hem de sözcük hazinesi bakımından bağımsız bir dil görünümündedir (Demir, 2022, s. 422-423).

Özel dil olarak da adlandırılan gizli dillerin ortak özelliklerinden biri de göçebe yaşam süren insanlar tarafından yapılmış olmasıdır. Bu dillerin ortaya çıkmasının sebebi konuşmaların diğer insanlardan saklanması isteğidir (Demir, 2022). Daha çok göçebe olarak yaşayan bu küçük grupların gizli dillerinin ortaya çıkışında izole yaşamları dikkat çekmektedir. Aslında ana gövdeden ayrılan lehçelerde de bir bakıma ana dilden uzaklaşma izole olma durumu vardır.

Kayseri'nin Develi ilçesi esnafının kendi aralarında iletişim kurmak için bir meslek dili konuştukları bilinmektedir. Bu esnaf argosunda sözcüklere farklı anlamlar yüklenmiştir. Skoda markalı tüm araçlara olumsuz anlamda "Sıdıka" denilmektedir. Bu, aracın ciddiye alınmadığı ve galerici tarafından az para verileceği anlamına gelir. Yine oto galericilerinin araçlarını belli sıraya göre park edip araba pazarlarında satışa sunmalarına "resmigeçit" denilmektedir (Somuncu, 2018, s. 97).

16. yüzyılda Gülşenî tarafından ilk yapma dil Bâleybelen'in hazırlanış amacı, gizli ilimleri aktarmak ve imparatorlukta herkesin kullanacağı ortak bir dil oluşturmak şeklinde açıklanmıştır (Koç, 2004). Gülşenî'nin dil bilgisi ve sözlüğünü hazırladığı bu ilk yapma dil, bir süre cemaat içerisinde gizli dil olarak da kullanılmıştır.

Kıbrıs'ta yaşayan ve Gurbetler olarak adlandırılan grubun da gizli bir dili olduğu tespit edilmiştir. “Olece” de denilen bu dile ait 150 sözcük tespit edilmiştir. Ana dili Türkçe olan bu grubun dili Türkçe temele dayanmaktadır (Öztürk, 2011, s. 1402).

Türkiye'deki gizli dilleri toplu olarak ele alan çalışmalar da yapılmıştır. “Türkiye'deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada Darende gizli dili: Hazeynce, Pallacı (Kalaycı) gizli dili, Geygel gizli dili, Çepnilerin gizli dili, Erkilet Çepnilerinin gizli dili ve Teber Abdallarının gizli dili cümle örnekleri, sözcükleri ve genel özellikleriyle ele alınmış; Diğer Gizli Diller başlığı altında da Tahtacı dili, Düzce Abdallarının dili, Alaçam (Bolu) elekçilerinin dili ve Doğu Anadolu'da gizli bir meslek dili adlarıyla anılan gizli dillere de kısaca değinilmiştir (Kaymaz, 2003). Yapılan bir yüksek lisans çalışmasında da Işık dili, Kuş dili, Kalaycı (Palleci) dili, Geygel Yörüklerinin gizli dili, Eskişehir, Düzce Abdalları-Alaçam, Bolu elekçilerinin dilleri, Kuzeydoğu Anadolu göçebelerinin gizli dili, Çepni Türkmenlerinin gizli dili, Tahtacı Türkmenlerinin gizli dili, Teber Abdallarının gizli dili ve Erkilet çerçilerinin gizli dili ses, şekil ve kavram alanı bakımından incelenmiştir (Mor, 2009).

2. Cümle Düzeyinde Gizli Anlatım

Gizli anlatım her tür araçla yapılabilmektedir. Bu araçlardan biri de cümledir. Cümle düzeyinde gizli dil hakkında yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu başlığın ihmal edildiği düşünülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde cümle düzeyinde gizli anlatım örnekler aracılığıyla incelenecektir.

Çalışmanın ilk kısmında gizli dillerin işlevleri ve ortaya çıkışlarına yer verilmişti. Gizli cümlelerin ortaya çıkışı da başta iletinin gizlenmesi olmak üzere gizli dillerin ortaya çıkışıyla benzer nedenlere dayanmaktadır.

Cümle düzeyinde gizli anlatım, anlamını herkesin bildiği cümleye ikinci bir anlam yüklenmesiyle ortaya çıkar. Gizli dil ögesi olan cümlelerin bir zahiri bir de bätını anlamı vardır. Zahiri anlamları ortak dil ögesi iken bätını anlamlarıyla bu cümleler gizli dil ögesi olurlar.

Cümle düzeyinde gizli anlatım bazı yönlerden sözcük düzeyinde gizli anlatımla karıştırılabilir. Eğer cümlede bir sözcük gizli anlam içeriyorsa o cümledeki kapalı anlamı sözcük düzeyinde, eğer cümlede birden fazla sözcük gizli anlam içeriyorsa bu dil bilgisi ögesini de cümle düzeyinde gizli anlatım içeren cümle biçiminde değerlendirmenin doğru olduğu düşünülmektedir.

Bu cümleler genellikle iletişimdeki gönderici ve alıcı tarafından anlamı bilinen ve iletişimin başkaları tarafından anlaşılmasının önlenmesi amacıyla hazırlanmaktadır. O durum bitince cümle de işlevini tamamlamaktadır. Dolayısıyla cümle düzeyindeki gizli anlatımlar çoğunlukla kısa süreli, anlık ya da bir defalık iletişim kurmak için kurgulanırlar. O nedenle bu cümle türünü kaynaklarda bulmak da kolay değildir. Bunun yanında örneklerde de görüleceği üzere devam eden durumlarda daha uzun süre kullanılan gizli cümle yapıları da vardır. Çalışmada bir kısmı çeşitli vesilelerle kayıtlara geçmiş ve toplum tarafından bilinen örneklerle yer verilmiştir.

Gizli anlatım içeren cümleler diğer gizli anlatım başlıklarıyla karşılaştırıldığında denilebilir ki cümle düzeyindeki gizli anlatım diğerlerine göre daha küçük bir grup tarafından hatta çoğunlukla sadece iki kişi tarafından bilinmekte ve kullanılmaktadır.

Cümle düzeyindeki gizli dil örneklerinin hepsinin bir kuruluş nedeni ve hikâyesi vardır. Toplum tarafından anlaşılabilen, bir anlamda deşifre olan bu cümleler zamanla kalıplaşma eğilimi de gösterebilir. Aşağıda cümle düzeyinde gizli dil özelliği taşıyan on örnek incelenmiştir.

2.1. Kızım Ayşe tatile çıksın.

En bilinen gizli cümle örneklerinden biridir. Türkiye'nin Kıbrıs'a harekât parolasıdır. “Kıbrıs meselesinin çözümü için Cenevre görüşmelerinden olumlu bir sonuç çıkmayınca dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş, telefon ve telsizlerin dinlenme ihtimaline karşı: ‘Kızım Ayşe tatile çıksın!’ sözüyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtına başlaması gerektiğini gizli bir dille bildirmiştir.” (Kahraman, 2015, s. 630). Bu parola Başbakan Bülent Ecevit'le daha önce kararlaştırıldığından vakit kaybedilmeden harekât başlatılmıştır.

2.2. Telefonla konuştunuz mu?

Bir suç örgütünün açıklanan gizli konuşmaları arasında çok sayıda gizli cümle bulunmaktadır. Onlardan bir tanesi de “Telefonla konuştunuz mu?” cümlesidir. Bu cümlenin anlamı “Mağdurun görüntüsünü kaydettiniz mi?” (Haberler.com, 2018) şeklindedir.

2.3. Parmağım içinde(dir).

Kahramanmaraş'ta Kapalı Çarşı esnafı içerisinde küçük bir grup tarafından kullanılan gizli cümledir. Esnaftan biri pazarlık yaparken tereddütte kaldığını gören çevredeki esnaf arkadaşları alışverişin kârlı olduğuna inanıyorsa bu cümleyi söyler. Anlamı şudur: “Bu alışverişte kârlısın, istersen ben de bu alışverişe ortak olabilirim.” Müşterinin anlamadığı bu iletişim sonunda satışı yapan esnaf, çevredekilerin mesajına göre durumu yeniden değerlendirir.

2.4. Danalığın direğin düştü, danalığın duvarı yıkıldı.

Yaylacılık, göçebe kültürünün bir devamı olarak eskiye nazaran cılız bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Çoğu bölgede bundan kırk elli yıl öncesine kadar yazın çıkılan yaylalar üç bölümden oluşmaktaydı: yayla damı denilen tek göz oda, ahır görevi gören küçük hayvanların gece barındığı danalık ve büyük hayvanların kapatıldığı ağıl.

Yayladaki kadınlar köyde çalışan eşleri ile telefonun olmadığı o yıllarda “ısmar” ile iletişim kurarlarmış. Yani yayladan köye birisi giderken onunla haber gönderirlermiş. Küçük çocuklar köye giderken kadının biri çocuğa tembih eder: “Eman de ki danaluğun duvarı uçmuş. Gelsin da yapsın.” (Kalaycı 2008, s. 28). Bu mesajda danalık aslında bir bahanedir. Yaylada hane halkının dışındakiler banyo ve tuvalet gibi de kullanılan danalığı göremezler. Dolayısıyla kadın oradaki bir tamir işi bahanesiyle şifreli şekilde eşini çağırılmaktadır. Bu ifade ile aslında kadın kocasını özlediğini söylemektedir. Cümlenin gizli anlamı çok sonra anlaşılmıştır. Çiftler arasında belki de buna benzer başka cümleler de kullanılmıştır.

2.5. Toplantı var.

En yaygın kullanılan cümlelerden biridir. Özellikle okullarda kullanılan bir cümledir. Çevredekilere açıklanamayacak durumlarda bu cümle kurularak ilgili kişi çağrılır.

2.6. Bir süre egzoz manifoldtan ses gelebilir. / Arka kapı gıcırdayabilir bir süre. / Arka mahallede isyan çıkabilir su ile müdahale gerekebilir. / Alt katta yangın çıkabilir.

Bir dizide geçen bu cümleleri yani daha doğrusu doktorun sözlerini Eda karakteri anlamış fakat Metin karakteri anlamamıştır. Doktor kapalı bir dille birkaç farklı yolu denedikten sonra Metin'e anlatma işini Eda karakteri “Tuvaletini yaparken zorlanabilirmişsin.” cümlesiyle yerine getirmiştir (Aydemir, 2014). Bu örnek, bir sözün argo ya da kaba olduğu için söylenmek istenmediğinde gizli cümlelerin kullanıldığını göstermektedir.

2.7. Operasyon parlak yıldız.

Gemide mürettebat tarafından söylenebilecek bir sözdür. Bu mesaj acil tıbbi durum olduğu mesajıdır. Bu mesaj duyulduğunda ölüm olayı bile gerçekleşmiş olabilir (Olumlubak.club, 2024).

2.8. Kınalı üveyikler umuda uçtu uçacak.

Filmde geçen bir cümledir. Oyuncu, dinlenme kuşkusunu nedeniyle böyle konuştuğunu söylemektedir (Sinir, 2024). Dinleyen de anlamını tahmin edememektedir ama şifreli bir konuşma olduğunu anlamaktadır.

2.9. Yüzlük menfez lazım.

Zehir tacirlerinin haberleşmelerinde şifreli cümleler kullandıkları bilinmektedir. Satıcılar ve alıcılar arasındaki bu şifreli sözcüklerin bir kısmı da ailelerin bu tür tuzaklara karşı uyanık olmaları için emniyet yetkilileri tarafından basın aracılığıyla duyurulmuştur.

Yukarıdaki cümle bir dava dosyasında geçmektedir. Tutuklanan ve emniyete götürülen bir zehir tacirinin telefonu ısrarla bir kişi tarafından aranmıştır. Emniyet yetkilileri arayan kişinin olayla ilgili

olacağı düşüncesiyle telefonun hoparlörünü açtırarak konuşma yapılmasını sağlamıştır. Konuşmada arayan kişi kendisine *yüzlük menfez lazım* olduğunu ve buluşma yerine boş gelmemesini söylemiştir (Şen ve Gözükan, 2022). Resmî yazışmalara da giren bu olaydan anlaşıldığına göre şifreli cümle yüz gramlık kendilerinin belirlediği bir zehir türünü içermektedir.

2.10. Bana otuz metre kumaş getir.

Uyuşturucu kaçakçısıyla yapılan görüşmede kendi aralarında şifreli konuştuklarını anlatıp bu konuşmalara örnekler vermiştir. Yukarıdaki cümle bunlardan biridir. Yine aynı kişi bunun otuz kilo eroin olduğunu açıklamıştır (Macit, 2018, s. 93).

3. Değerlendirme ve Sonuç

Anlatımları temelde açık ve gizli olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Gizli anlatımları harf, işaret, nesne, sözcük, cümle ve yapay bir dil gibi çeşitli araçlarla gerçekleştirmek mümkündür. Gizli dillerin temel işlevi iletiyi istenilen şekilde gizlemektir.

Bu çalışmada gizli anlatım yolları ortak özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmış ve bu iletişim yolları örneklendirilmiştir. Ayrıca üzerinde şimdiye kadar yapılmış bir çalışma bulunmayan cümle düzeyindeki gizli anlatım, örneklerle ele alınmıştır. Gizli cümlelerin toplumun hemen her kesimi tarafından kullanıldığı, örneklerden de görülmektedir. Çalışmada yedi ayrı başlık altında ele alınan gizli iletişime sekizinci başlık olarak cümle düzeyinde gizli anlatım eklenmiştir. Cümle düzeyindeki gizli anlatımın da sağladığı iletişim düşünüldüğünde bir gizli dil türü olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda Türkiye Türkçesindeki gizli cümleler incelenmiştir. Gizli cümlelerin Türkçenin diğer lehçelerinde de benzer şekilde varlığını sürdürdüğü bilinmektedir: “Biz Cüme namaziga teret elip koyduk. Cüme namazini siler bilen bille okumakçimiz.” (Biz Cuma namazını kılmak için abdest aldık. Cuma namazını sizinle beraber kılmak istiyoruz.). Bu cümle Uygurların devrimci şairi Lutpulla Mutellip’in Üç Vilayet İnkılâbı’nın lider kadrosuna söylediği sözdür (Kahraman, 2015, s. 634). Bu üç bölge “İli, Altay, Tarbagatay” bölgesidir. 1945 yılında Çin Hükümetine karşı bu bölgelerde Üç Vilayet İnkılâbı adlı teşkilat ayaklanmayı başlatmıştır. Lutpulla Mutellip kurduğu Uçkunlar İttipakı ile bu ayaklanmaya destek vermiştir (Baran, 2008, s. 190). Bu desteğini mücadeleyi başlatanlara yukarıdaki sözlerle şifreli olarak iletmiştir.

Her şey gibi gizli dil de ihtiyaçlardan doğmuştur. O ihtiyaçların ortadan kalkması durumunda gizli dillerin zayıflayacağı hatta yok olacağı öngörülebilir. Örneğin kız ve erkekler tarafından evlilik isteğinin aile büyüklerine anlatıldığı gizli dil, ihtiyaç duyulmadığı için artık büyük oranda ortadan kalkmıştır. Uyuşturucu gibi karanlık işlerle uğraşanların yeni gizli diller oluşturdukları gibi insanların yaşamları ve iletiyi gizleme isteği yeni gizli iletişim yolları ve diller doğuracaktır. Bu gizli diller içerisinde siyasetçilerden mücadele insanlarına, uyuşturucu tacirlerinden sıradan insanlara kadar toplumun her kesiminde cümlelerin gizli bir dil olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Açıl, B. (2014). Bir tür mü tarz mı? klasik Türk edebiyatında alegori. *Divân Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi*, 19 (37), 145-167.
- Adiloğlu, A. (2022). Karaçay-Malkar Türklerinin sürgün dönemindeki edebî faaliyetleri. *SUTAD*, (55), 21-45.
- Aydemir, S. (Yöneten). (2014). *Kardeş payı/15. Bölüm* [Sinema Filmi].
- Bağlıoğlu, A. (2003). Dürzîliğin temel kaynakları Dürzî risaleleri. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (8), 179-198.
- Baran, L. (2008). Lutpulla Mutellip’in hayatı, sanatı ve eserleri. *Bilig*, (44), 173-194.
- Bila, F. (1999, 03 06). Demirel’in fıkrası. Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/demirelin-fikrasi-5255140>

- Bingöl, S. (2022). 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlıda özel amaçlı (göreve tahsisli) şifre ve kodlamalar. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7 (Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan), 1355-1384.
- Caferoğlu, A. (1954). Pallacı, Tahtacı ve Çepnü dillerine dâir. *Journal of Turkology*, (11), 41-56.
- Çetindağ, G. (2016). Mendil ve Elazığ türküleri. E. G. Naskali ve E. Şahin (Ed.). *Kültür Tarihimize Gizli Diller* (s. 433-447) içinde. Ka Kitap.
- Çokum, S. (2014). *Tren burdan geçmiyor*. Kapı Yayınları.
- Dalkılıç, M. (2005). Sembolik anlatımın siyasal bir araç olarak işlevselleşmesi ve bâtını mezheplerde gizli dil. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, V (2), 125-142.
- Demir, N. (2022). Türkiye’de özel diller. *Yeni Türkiye* 43, *Türkojoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı I*, 422-428.
- Egüz, E. (2010). Priştineli Begzâde Nûrî Divanı ve Divan’daki şifreli yazılar. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 297 - 311.
- Erbay, N. (2020). Vahdet’e giden yolda üç metin: Hay Bin Yakzan- Mantıku’t Tayr- Leyla vü Mecnun. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (69), 149-17.
- Geçen, S. ve Sevim, G. (2020). Değer yitimi ve köksüzleşme bağlamında Cengiz Aytmatov'un Elveda Gülsarı romanı. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (65), 199-217.
- Günşen, A. (2008). Alevi-Bektaşî terminolojisinde gizli dil. E. G. Naskali ve E. Şahin (Ed.), *Kültür Tarihimize Gizli Diller ve Şifreler* (s. 147-174) içinde. KA Kitap.
- Haberler.com. (2018, 07 21). *Adnan Oktar ve örgütünün şifreli konuşmaları deşifre edildi*. Haberler.com: <https://www.haberler.com/adnan-oktar-ve-orgutunun-sifreli-konusmalari-11070930-haberi/>
- Kahraman, A. (2015). Yeni Uygur Türkçesinde adet sözleri. *Turkish Studies*, 10 (4), 627-636.
- Kaymaz, Z. (2003). *Türkiye’deki gizli diller üzerine bir araştırma*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- Keskin, N. K. (2020). Çiçeklerin gizli dili. *Millî Folklor*, 16 (127), 194-208.
- Koç, M. (2004). Babilden Baleylene: ilk yapma dil, ilk kutsal dil. *Kutadgu Bilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, (5), 2011-240.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları .
- Macit, R. (2018). *Uyuşturucu satıcılarının bakış açısından suçlu olma süreci (Diyarbakır örneği)*. [Yayımlanmamış doktora lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Mor, G. (2009). *Türkiye’deki gizli dillerin ses, şekil ve kavram alanı bakımından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Olumlubak.club. (2024, 03 30). *Yolcuların bilmemesi gereken 16 şifreli kelime*. <https://olumlubak.club/https://olumlubak.club/merak-edilenler-gezilecek-yerler/yolcularin-bilmemesi-gereken-16-sifreli-kelime-2515206/>
- Onan, B., ve Tiryaki, E. N. (2012). Türkçede örtülü anlam oluşturan unsurlar ve ana dili öğretimindeki işlevleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 223-240.
- Örs, H. (1964). Topkapı Sarayı arşivinde bulunan şifreli iki vesika. *Belleten*, 28 (109), 85-92.
- Öz, A. (2016). Hurufilik akımının Kur’an ayetlerini istismarı. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (27), 183-220.
- Özkan, N. (2002). Gizli dil olarak argonun fonksiyonu üzerine. *Türk Kültüründe Argo* (s. 23-30) içinde. University of Minnesota Press.

- Öztürk, R. (2011). Kıbrıs'taki gurbetlerin gizli dili. Z. Korkmaz (Ed.), 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*. içinde III. *Cilt Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi*, s. 1399-1412. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları: 13/3.
- Saylan, N. (2019). Hurûf-ı mukattaa'nın kıraatler açısından incelenmesi. *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (1), 323-334.
- Sinir, Ö. (Yöneten). (2024). *Mahsun J/2. Bölüm* [Sinema Filmi].
- Somuncu, A. Ş. (2018). *Develi ilçesi esnaf dili*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Şen, E. ve Gözükan, A. (2022, 10 22). *Karar alınmaksızın arama ve iletişimin dinlenmesi tedbirlerinin hukukiliği*. <https://sen.av.tr/>: <https://sen.av.tr/tr/makale/karar-alinmaksizin-arama-ve-iletisimin-dinlenmesi-tedbirlerinin-hukukiligi> adresinden alındı
- Tali, Ş. (2008). Germir evlerinin giriş kapı tasarımları üzerine tipolojik bir araştırma. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (21), 165-185.
- Tezcan, M. (1983). Köy gençlerinin evlenme isteklerine ilişkin davranış kalıpları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 133-136.
- Ulu, Y. S. (2014). *Samed Vurgun'un şiirlerinde yapı ve izlek*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Varol, O. (2020). Tehlikedeki / gizli dil Domeni sözcük listesi üzerine bir araştırma. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 206-223.
- Yaşar, Ö. ve Avcı, N. (2017). Süleyman Demirel'in anlattığı fıkralarla 12 Eylül. *TRT akademi*, 2 (3), 182-195.
- Yıldırğan, S. (2009). *Türk romanında şamanizm*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl, Üniversitesi.
- Yıldırım, F. (2012). Derleme Sözlüğü'ndeki gizli dil verileri üzerine. *Turkish Studies*, 7 (4), 565-578.
- Yılmaz, K. (2019). Temsilî-alegorik tartışmaları bağlamında bir aşk mesnevisi: Şems ü Kamer. *Bilimname*, 39 (3), 221-246.
- Yolcu, M. A. ve Karakaya, H. (2017). Definecilik folkloru. *Karadeniz Araştırmaları*, XIV (54), 117-133.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dr. Öğr. Üyesi Ünal KALAYCI

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede "Etik Kurul İzni"ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.